

Májusi koncertekről

Május 4-én sziporkázó produkcióval lep-
te meg hallgatóságát a **Magyar Rádió
Szimfonikus Zenekara**: olyan vitális,
energikus hangzással, amelyet régen nem
hallottunk tőlük. Részben talán írható ez
a műsor „számlájára”, hiszen tetszetős-
hatásos művekről van szó (Sosztakovics:
Ünnepi nyitány, Rachmaninov: 2., c-moll
zongoraverseny és Sztravinszkij: Petruska
– 1947-es változat); másrészt viszont
korántsem indokolja ez önmagában azt
az odaadó figyelmet és fegyelmet, amely
ünnepé avatta az estet, melynek szólis-
tája Jandó Jenő, dirigense Ligeti András
volt.

Az Ünnepi nyitány: hangos zene,
amely könnyen triviálissá válhat. Most
mintha elszabadult volna a zenélőkedv,
mindenki arányosan kívánt részt vállalni
a megszülető monumentális hangzásból.
Remekeltek a fúvósok (elsősorban a re-
zések; már csak azért is, mert szólamuk
elsősorban nekik kínált igényesen meg-
szólaltatva hatásos játszanivalót), de
mindenki helyt állt; oldott légkörben az
együtt-muzsikálás öröme töltötte be a
színpadot. Professzionális együttesnél
ritka az ilyesmi; igényes munka esetén
gyakran a teljesítmény-kényszer köti le
az energiát, ha pedig ismert a műsor,
könnyen a felületesség hibájába eshet a
zenekar. Az oldott légkör kedvezett a
folytatásnak, s jöllehet a versenymű téte-
leinek íve nem mindenkor feszült az első
hangtól az utolsóig, a változatos faktúra
bőségesen elegendő gyönyörködnivalót
kínált. (Pedig a szólista nem mindig volt
maradékaltanul elégedett a játékkal;
olyankor vehettük ezt észre, amikor
Jandó – kevesellve a tényleges hangzás
szépségét-intenzitását, önkéntelen dúdo-
lással korrigált. A leleplező erejű pillanat
mégis az volt, amikor meghajlaskor el-
mosolyodott mind a szólista, mind a kar-
mester. Ekkor tudatosodott a hallgatóban,
hogy „egy húron pendülnek” az együttes-
sel is – merthogy ott ragyogott mögöttük
az egész szimfonikus zenekar. Talány,
hogy a rendszeresen sikeresen fellépő
művészek miért voltak ezúttal fogéko-
nyabbak mindenre (a saját szólamuktól
kezdve a tételek-művek egészéig és a
méltán felcattanó elragadtatott tapsra) –

az általános öröm forrását felesleges is
kutatni. A műsor második részében re-
mek Petruska-előadás született; Ligeti
András láthatóan kedvvel inspirálta egé-
szen kivételes teljesítményre a zenekart.
Mint megszokhattuk az elmúlt évtizedek
folyamán, most is igen részletesen tudta a
partitúrát – s bizonyára ő is örömet lelte
abban, hogy valamennyi kérése hangzó
realitássá vált. Együtt volt muzsikusaival,
pillanatról-pillanatra aktívan követve (s
ha kell, azonnal korrigálva) a születő
hangzást. Az évadzáráshoz közeledve
olyan pihent-üde produkció született,
mintha hallomásból se ismernék a turnék
elcsigázó fáradtságát. Mosolygó arcú
hallgatók hagyták el a termet, korántsem
igyekezve a ruhatárba...

*

Nem tülekedett a hallgatóság május 6-án
sem a ruhatárba, a **Pannon Filharmoni-
kusok** – Pécs bérletzáró koncertje után.
Igaz, más okból: korán volt, s nem kellett
tartani a Művészetek Palotája rendezvé-
nyeire sajnos már szinte szervesen hoz-
zártartozó tömegközlekedési nehézségektől
sem. „A Tűz”, mely köré tematikusan
a program szerveződött, takaréklángon
égett. A műsorösszeállítás logikája is in-
kább az intellektusnak szólt, s a külön-
külön hatásos muzsikák egymásutánja
nem állt össze olyan műsorrá, amelyet
végighallgatni: élvezet. Uri Mayer állt a
zenekar élén, szólistaként a meghirdetett
Salvatore Accardo helyett Lendvai Jó-
zsefnek tapsolhatott a közönség. Händel:
Tűzijáték-szvitjében illúzióromboló volt
a continuót megszólaltató elektronikus
hangszer; az össz-hangzás egészében hol
hallható, hol nem – ráadásul nyilvánvaló,
hogy semmiféle összerendező (szervező)
erővel nem rendelkezik, márpedig annak-
idején ez adta meg a létjogosultságát. Az-
tán ténylegesen „tűzes” zenék következ-
tek, Sarasate és Ravel művei elsősorban a
szólista virtuozitásának csillogtatására
ideálisak – s Lendvai Józsefet szívébe is
zárt a közönség. Az első rész után azon-
ban hiába vártunk „fajsúlyos” folytatást.
De Falla Tűztánc bemelegítésnek hatott,
ami után szinte elsikkadt Wagner: Tűz-

varázsa – s Bizet Carmen-fantáziája után
még vártuk volna a folytatást. Ám a mű-
sor, ezúttal hatásos kezdőszámok és még
tetszetősebb záró- illetve ráadászámok
sorozataként, véget ért. Kevés, kevés, ke-
vés – csak erre gondolhatott a hallgató,
kiváltképp ha jelen volt a zenekar március
4-i koncertjén, ahol az est második részé-
ben Sosztakovics: XI. szimfóniájával
egyértelműen bebizonyították, hogy mire
képesek. Most más természetű volt a
„tét”, hiszen a népszerű darabok buktató-
ja épp abban rejlik, hogy még a kevésbé
vájtfülű hallgató is kritikussá válik, kellő
mennyiségű (és minőségű) korábbi hang-
kép birtokában. Mégsem a meőzés tűnt
aktuális feladatnak; az érdeklődő várt,
várt – várta az élményt, amely azonban
elmaradt. Pontosabban: kiderült, hogy a
hiba a műsorösszeállításban rejlik. Ez
azonban nem tragédia, még csak nem is
baj – így az est, a szó legnemesebb érte-
lmében, kikapcsolódásra adott alkalmat.
(Aki többre várt, magára vessen!) Legfel-
jebb kár, hogy elveszett az érdemi meg-
mérettetés eme le-hetősége. S hogy vélet-
lenül se maradjon hiányérezetünk, a
publikum hölgytagjai egy-egy szál
szegfűt kaptak búcsúzóul. Nem panaszkodhatunk,
hogy üres kézzel kellett hazamennünk.
További zsákmányként a jövő
évi, tavaszi bérletről is gondoskodhatott a
Pannon Filharmonikusok – Pécs fővárosi
koncertjeinek törzsközönsége. Öröm volt
látni a nyüzsgést a koncert előtt és után a
közönségszolgálat asztalainál, s külön
köszönet mindazoknak, akik részt vállaltak
a példamutatóan körültekintő szerve-
zőmunkában.

*

A **Danubia Szimfonikus Zenekar** idei
évadzáró koncertjére május 7-én került
sor a Zeneakadémián. Műsoruk (melyből
leginkább A csodálatos mandarinra volt
kíváncsi, aki április 21-én jelen volt a
Nemzeti Filharmonikusok koncertjén,
ahol „szimfonikus animációs” előadás-
ban hangzott el) módosult, így Sosztakovics:
I. gordonkaversenye Borogyin:
Polovec táncok című, az Igor hercegből
önállósult zenekari darabját követően

csendült fel, Muszorgszkij örökzöldje előtt (Ravel hangszerelésében az Egy kiállítás képei). A kulturális életünkben szinte önállósult létbizonytalanságok közepette örömmel olvastuk a hangversenyismertetőn, hogy a művészeti vezető „az őszi találkozás reményében” búcsúzik az évad közönségétől. Lesz tehát folytatás – reméljük, s a magabiztos bizakodás intenzitása hatotta át az előadás egészét. Részben talán ennek köszönhetően lett annyira jelenidejű az interpretáció, hogy feleslegesnek tűnt bármiféle hasonlígtatás. Ott és akkor, nekünk, a felcsendülő Borogyin-mű volt „A” Polovec táncok, s ami megszólalt, az Egy kiállítás képei. Érvényesnek fogadhattuk el, annál is inkább, mivel a magával ragadó lendület, a megannyi briliáns-virtuóz részlet színes hangképpel kápráztatta el a hallgatóságot.

E foglalatban ragyogott fel, ritka kincsként, Sosztakovics: I. gordonkaversenye. Fenyő László megint hozta a szokott (és megszokhatatlan!) formáját, s varázsolt. Mert csellózásnak aligha lehet nevezni azt a tevékenységet, ami mindig, csak és kizárólag hangvarázst hoz létre. Ráadásul olyan természetességgel teszi, mintha a zeneszerzői fogalmazvány és a felcsendülő hangzás között semmiféle közvetítő közeg nem lenne. Hangszertechnika?, forma?, karakterek? – a gordonkaszóló Pallasz Athéné módjára „teljes fegyverzetben” pattan elénk, olyan jelenségként, amely méltó környezetet igényel s inspirál egyszerismind. Kétségkívül inspiráló lehet együtt játszani vele, kiváltképp a vonósoknak – éppen ezért valamennyi közreműködő partnere e varázslásban.

Önkéntelenül is eszembe jutott az a tanulság, amit az egyik zenepedagógiai konferencia kínált. Amikor a rendkívüli képességű japán kislány zongorázni tudó édesanyját megkérdezték, hogyan gyakorol lányával, azt válaszolta: együtt örülnünk a születő szép hangzásoknak. (Tehát nem tiltások, korlátozások útja szegélyezték a kivételes produkciókhoz vezető utat, hanem örömök kísérték az első próbálkozástól a produkcióig!)

A végeredmény hallatán feltételezem: a próbák után (s vélhetőleg már a próbák folyamán is) hasonló örömmel részesei lettek a zenekari játékosok. Közérlő látni lehetett, amint a mű hangulatvilágának megfelelően a szép komolyság és az önfeledt derű áthatja az előadókat, akik számára így szinte természetesnek tűnt,

hogy az őket megérintő érzéseket-indulatokat megfelelő intenzitással közvetítsék. Tanúi lehettünk Héja Domonkos zenekarnevelő munkája eredményének: miközben ő irányít, ő tartja össze az együttest – felelősséggel, önállóan megformált szólamokból alakul ki keze alatt a hangkép egésze. A lelkes tetszésnyilvánítást megköszönő fiatalok elégedettek lehetnek önmagukkal: eredményes évadot zártak.

*

Nemcsak egyszerűen évadot zárt május 12–13-án a **Matáv Szimfonikus Zenekar**: a következő évadtól Magyar Telekom Szimfonikus Zenekarként köszönhetjük őket. Igényes-választékos műsorral készültek a búcsúra: Debussytól az Egy faun délutánjával és Honeggertől a 3. szimfóniával, s köztük (a sors, vagy a véletlen játékaként) ismét Sosztakovics: I. gordonkaversenyével. Ez utóbbi kiemelt fontosságú, hiszen a zenekar gordonkaszólamának szólamvezetője, Varga István lépett fel szólístaként. Vendégkarmesterként Thierry Fischert köszönhetjük.

A koncert hallgatása közben, bevallom, el-elkalandozott a figyelmem. A felhangzó zenével kapcsolatban olyasmiknek kellett például utánagondolnom, hogy mettől-meddig tart a zene „hatásköre”. Filozófiatörténeti tanulsággá csontosodott, hogy a zene a „legközvetlenebb” valamennyi művészeti ág közül, jóllehet, megannyi közvetítőre van szükség, amíg eljut az alkotótól a befogadóig; aztán érdemes felülvizsgálni a szlogenné silányult „a zene nem ismer határokat” érdemi igazságát is.

Közben szólt a zene, Debussy muzsikája, többnyire korrektül-pontosan, időnként indulati töltése impulzívva tette – végeredményben pedig megmaradt a pódiumon, anélkül, hogy búvkörébe vonta volna hallgatóságát. Zeneileg a fuvolista (Kaczander Orsolya) jutalomjátéka volt. (Az a ritka helyzet állt elő, hogy az egytétéles mű végén a közönség, elbizonytalanodva, vajon véget ért-e a mű, bátortalanul kezdett csak tapsolni – majd belejött. Sőt, olyannyira, hogy a versenyműbe, bezzeg, beletapsolt a nyitótétel után. Biztos, ami biztos...)

Úgy tűnt, Honegger zenei világa távol áll a zenekartól. Belesüppedtünk a gyakran kidolgozatlan tömény hangzásokba,

mint valami iszapba – s a reménytelenség után megkönnyebbültünk: véget ért a mű. Taps.

Ha Debussy zenéjében az egymásbátúnó árnyalatokat hiányoltuk, a bármikor módosulni képes, ám élesen kontúrozott rezdüléseket-gesztusokat, akkor Honeggernél a „súlyozást”: a differenciálást, hogy – amennyiben nem kifejezetten valamiféle statikus stagnálás éreztetése a cél – legyen lehetősége a bármilyen irányba való módosulásnak (fokozásnak, csökkenésnek, emelkedésnek, süllyedésnek, stb.). Az interpretáció építőeleme ezúttal többnyire a hang volt (amelyet meg kell szólaltatni a hangszeren), nem pedig valamiféle zenei egység, melyet hangok hosszabb-rövidebb egymásutánjából alakul ki. Remélhetőleg idővel mindinkább anyanyelvi szinten fogják beszélni a zenei nyelv eme dialektusát is, és ha képesek lesznek a játékosok a nagyobb formai egységek áttekintésére, helyükre kerülnek a részletek is.

Egy mű – két csellista, két zenekar: két világ. Összehasonlíthatatlan, bár egymásutáni meghallgatásuk rendkívül tanulságos. Varga István elismerésre méltóan megküzdött a szólamával; ezúttal jobban átélhette a hallgató, hogy milyen embert próbálóan nehéz a játszanivaló, mint azt, hogy virtuóz! Összességében heroikus vállalkozásnak tekinthető az interpretáció; annál is inkább, mivel ezúttal a zenekar nem értő-lelkes partnere volt a nehéz feladatra vállalkozó szólístának, hanem megannyi asszisztens, aki már-már szakrális távolságtartással biztosítja a hangzó háttérrel (ami aligha könnyíti meg a szólalista dolgát!). A lelkes dirigens kilátástalanul próbálta érzelmileg is fogékonnyá tenni a hangszereseket; ők végezték a munkájukat, azt azonban becsületesen. Igaz, néha csak nem akart együtt-lélegezni az egész apparátus, ilyenkor ütemező tükör-mozgással próbált „segíteni” a karmester. Végeredményben azt sikerült elérni, hogy megismertettek a bérleti közönséggel olyan műveket, amelyek számára többé-kevésbé ismeretlenek (szokatlan hangzásúak) – s remélhetőleg még így is sikerült kedvet teremteniük a mind újabb zenékkal való további találkozásukhoz.

*

Monumentális koncert ajándékával távozhatott a Somogyi-bérlet 3. estjének

hallgatósága a Nemzeti Hangversenyteremből május 18-án (s vélhetőleg másnap az egri Gárdonyi Géza Színház publikuma is). A **Nemzeti Filharmonikus Zenekar**, élén Kovács Jánossal, Brahms: d-moll zongoraversenye után Bruckner: IV. (Romantikus) szimfóniáját szólaltatta meg.

De a részletezés előtt szóljon a köszönet a *zongoraművésznek*, amiért *főzeneigazgatóként* gyakran meghív olyan zongoraművészeket, akiket érdemesnek ítél megismertetni a hazai közönséggel. Áprilisban Ingrid Fliternek és Alexander Lonquichnek tapsolhattunk, ezúttal pedig – s a fogadtatásból úgy tűnt, ezzel korántsem vagyok egyedül – az egészen kiváló Henri Sigfridsson tette emlékezetessé az estét. A vendég-pianisták kiválasztásánál Kocsis Zoltánt vélhetőleg több szempont motiválja; ezek között feltehetően nagy súllyal esik latba (túl a zenei kvalitásokon) az a sajátosságuk, hogy a zenekarral és a karmesterrel való együttműködésük során mindig hatásosan érvényre tudják juttatni a saját elképzelésüket az előadandó műről. (Tehát, hogy a „mit” szinte fontosabb, mint a „hogyan” gyakorlati kivitelezése – már amennyiben akár csak elméletileg is szétválaszthatóak ezek a szempontok.)

Sigfridsson átütő egyéniség – s ezt a művek szolgálatába állítja. Belefeledkezve a Brahms-mű világába, a hallgatóságot nemcsak magával ragadja, hanem olymértékben a zenére képes irányítani a figyelmet, hogy egyidejűleg szinte több dimenzióban éljük végig a kompozíciót. Imponáló volt, ahogyan „győzte” fizikailag is a művet; nem kellett erőlködni, hiszen erős – s épp ez az erő tette megindítóvá játékát a zene meghitt pillanataiban. (Ezúttal egészen leheletfinom-halk hangzásokat is hallhattunk; s akinek „van füle a hallásra”, aligha panaszkodhatott, bármely pontján is ült a teremnek!) Sigfridsson összjátéka mindvégig harmonikusnak tűnt a zenekarral, s profánul arra kellett gondolnom: ha Kovács János a tételek között nem engedélyez toleránsan időt a „lazításra” (valamennyiünknek), az előadók a legnagyobbaknak kijáró koncentrációt váltották volna ki a hallgatóságából. A versenyműből a lassú tétel ihletett atmoszférája okozta a legmaradandóbb élményt.

Ilyenkor jogos külön említést tenni a „bioáramról” – pontosabban, arról a *hatásról*, amit Sigfridsson az együttműködés *után* kiváltott a zenekarból. A Nem-

zeti Filharmonikus Zenekarnak feltehetőleg egyetlen tagja sem jönne zavarba, ha neves partnereit kellene felsorolnia; tehát a rangos együttes „megszokta” a vendégek szólólista-produkcióit. Most „angyal repült át” a pódium felett; a zenekari művészek, muzsikus-rangjuk okán a pódiumon közlő gyönyörködhetnek a ráadásban – s gyönyörködtek is. Az ő felfokozott figyelmüknek köszönhetően mintha csökkentek volna a távolságok – s már-már a bensőséges érzete hatotta át a nagy terem egészét.

A Bruckner-szimfóniában is a lassú tétel bizonyult a legemlékezetesebbnek. Ezen az estén erre tartogatta gyönyörű tónusát a gordonkaszólam; a jó példa pedig ragadós, s csakhamar a vonóhangzások gyönyörű változatosságában tobzódhattunk. A szimfónia előadása során viszont feltűnt, hogy kiegyenlítetlenek a fafúvósok szólólista-állásai (igaz, a rezes játszanivalója nyilvánvalóan hálásabb). Olyankor hatott bántóan, amikor egymást követő fordulataikból-motívumaikból aprólékosan mintázott formai területnek kellett volna kialakulni. Kényes a bruckneri muzsika; s a nagyformákon belül bármiféle apró felületesség megbosszulja magát. A monumentalitás ellenére, minden „kiszól”; nincs, ami elfedjen egy-egy pontatlan indítást, sikerületlen dallamívet, függetlenül attól, hogy a zenei szöveget egészében milyen helyet tölt be.

Telitalálat volt Kovács Jánosra bízni a vélhetően az előadók számára is fárasztó (hosszú) programot; alapos műismeretén túl, a zenei szépségekre rácsodálkozó, oldott irányítása arra inspirálta a játékosokat, hogy a folyamatok végigélésével, a tételek felépítettsége által fáradhatatlanul vezessék a bruckneri zene világával ismerkedőket is. A vendégművészek közreműködésével ez a műsorválasztás is hatásosnak bizonyult.

*

A vasutasok fúvószenekara első, 1945. május 1-jei szereplésére emlékezve május 1-jét tekinti születésnapjának a **MÁV Szimfonikus Zenekar**, így a kerekszámú évforduló ünnepi koncertre kínált alkalmat. A május 20-i jubileumi koncerten ismét kiderült: a többgenerációnyi törzsközönség valóban szívébe zárta együttesét. A Nemzeti Hangversenytermet szinte teljesen megtöltötték a különböző generációkhoz tartozó zenebarátok, akik közül

az idősök nosztalgikusan élhették végig a műsort, a fiatalok pedig a zenekar hangzó történeti krónikájának értékes szemelvényeivel gazdagodtak.

A program- és szereplőválasztásnál ismét kitűnt az a szeretetteljes személyesség, ami általánosan jellemző az idők folyamán a zenekar vezetésére. (A rövid konferáló szövegekkel e szempontokkal megismertették a közönséget is.)

Az ünnepi hangulathoz közkedvelt műsor illik. A koncert mindkét részét nyitánnal kezdték (Wagner: A nürnbergi mesterdalnokok, majd Erkel: Hunyadi László), utána vokális (Tokody Ilona és Kovács Kolos) illetve hangszeres (Jandó Jenő) sztárgála következett Puccini és Verdi, illetve Liszt muzsikájával, s Berlioz: Rákóczi indulója afféle megtervezett ráadásnak hatott.

A dirigens Gál Tamás a tőle megszokott figyelemmel irányította játékosait valamennyi műsorszámában. Különösebb figyelmet az áriák igényeltek (Puccini: Le Villiből Annáé, Verdi: Don Carlosból Fülöp királyé és Puccini: Gianni Schicchiéből Laurettáé), részben, hogy az ideális arányok érvényesüljenek az énekes és kíséret között, másrészt, hogy a zenekari anyag hangszíngazdagsága érvényre jusson (hiszen a folyamatokból kiragadott áriák, kivált az ismertek hallgatósága fokozottan kritikus; meghall minden apróságot, amivel korántsem törődne színpadi előadás esetében – ilyenkor a nem zenekari árokban játszó együttestől pódium-rangú produkciót vár el). Szívet melengető érzés volt érezni a hazai énekesek rajongó megbecsülését – feltehetően inspirálja a művészeket, hogy a tőlük telhető lehető legtöbbet-legjobbát nyújtsák.

Jandó Jenővel „életbiztosítás” a közös fellépés; azok közé a szólisták közé tartozik, akik szinte karmesteri-minőségű figyelmet szentelnek a zenekarnak. Amikor pedig tematikus rangú szólistikus anyagot játszik valamely hangszeres, együttműzikálásuk kamarazenei érzékenységgű. Szép példákat hallhattunk erre Liszt: Esz-dúr zongoraversenyében. Kiderült továbbá az is, hogy valamennyi játékos szólamra más-más módon bár, de egyaránt fontos (legyen szó akár egy triangulumról), és megnő valamennyiük felelőssége a leleplező akusztikai közegben.

A jó atmoszférájú est valamennyi hallgatót megerősíthette abban a meggyőződésében, hogy az élő zene semmivel sem

helyettesíthető, pótolható – s ez a tanulás remélhetőleg soká továbböröklődik a MÁV Szimfonikus Zenekar bérleti törzsközönségében csakúgy, mint azokban, akik egy-egy ilyen alkalommal éreznek rá a hangzás „ott és akkor” születésének misztériumára.

*

Hangulatos est élményével távozhatott a **Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar** közönsége május 22-én a Zeneakadémiáról: a „vegyes” műsorú koncert kifejezetten üdítően hatott. Hollerung Gábor oly energikusan irányította együttesét, mintha nem az évad korántsem lett volna fárasztó. Mozart: D-dúr (Haffner-) szimfóniája a csökkentett létszámú együttes tolmácsolásában is telten, néha már-már harsány életkedvvel szólt. Bár a klasszikusok szimfonikus termése viszonylag korlátozott mértékben szerepel repertoárjukon (vagy talán épp azért?!), kedvvel keltették életre a partitúrát. Karmesterük nagy súlyt helyeztek az artikulációra és a frazeálásra: a hallgatnivaló a rövid motívumok egymásutánjából, arányosan épült fel. Lélegzett a muzsika, szépen indultak frázisok – bár néha kisérsé „lihegett”, amikor a dinamika rendre csökkent egy-egy dallamíven belül. A tételek mindegyike összehatásában áttekinthető és kiegyensúlyozott volt. Ezt követően Hidas Frigyes Oboaversenye következett, Bartók Tamás szólójával. A szerző pályakezdő műve, mely jó félszázada időről-időre műsorra kerül, könnyű kézzel papírra vetett alkotás; számos vonása érezni engedte a komponista később jellegzetessé váló stílusjegyeit. Tetszetős-mutatós játszanivalót kínál a szólistának, akinek szólama mindvégig uralja a hangzás egészét. A kíséret valóban „kísér”, a két réteg konfliktusmentesen halad együtt. Nincsenek drámai mélységek és szédítő magasságok e zenében, hangulatai-kedélyei mindvégig földközeli. Éppen ezért már-már 20. század-közepi divertimentóként éltük meg, eljátszva a gondolattal: mi lett volna, ha a komoly és könnyű, azaz a gyönyörködhető és szórakoztató zene drasztikus elválása nem következik be...

A koncert második részében e zenekar interpretálásában is meghallgathattuk Rimszkij-Korszakovnak a közelmúltban több zenekar által előadott remekét, a Seherezádét. Élénk színekben villódzó, tarka mesevilág-forgatag kelt hangzó

életre, hogy annál nagyobb hatást keltsen a Seherezádé-dallam lírikus hangvétele. Rimszkij-Korszakov köztudottan virtuóz hangszerelő volt, s ez bizony azzal jár együtt, hogy a hatás érdekében időnként kifejezetten igényes játszanivalót bíz a zenekari szólisták egyikére-másikára. Ha valami nagyon zavaró volt ezen az estén, az a fafúvós-szólisták különböző színvonalra, a fölényesen győzött szólamtól a technikailag megvalósítatlanig (ez utóbbi esetben még csak remény sem lehetett arra, hogy véletlenül „sikerüljön” valamennyi szólistikus szakasz!).

Mesevilág, elmosódott alakokkal. Mégis, a tételek mindegyike élvezhető volt, amiben a markáns-pregnáns ritmikus játékon túl nagy szerepe volt a hegedű-szólót játszó koncertmesternek. Oláh Vilmos hangszerének szirénhangja képes volt minden másról elterelni a figyelmet; minden hangját („szavát”) elhittük, s annál is inkább gyönyörködtünk benne, mert a tónussal, dinamikával sajátos idő-játékra volt képes. Néha jelenidejűen szólt, máskor mintha múltat vagy jövőbeli álmodást, netán (térben) távoli ábrándot jelenített volna meg. Összetevészetlenül hegedűhangon játszott – mégsem éreztük a hangképzés „anyagis” vetületeit, a szólam technikai nehézségét. Pedig az nyilvánvaló – bizonyosság erre megannyi koncert-előadás, melyek során ritkán találkozunk ilyen megfoghatatlan testetlen (ám mégis tónusos) hangzással. Bizonyára inspirálóan hatott muzsikus-társaira, akik hallható odaadással játszottak, s az ilyesfajta átéltség sohasem téveszti el hatását a közönségre. S aki nem behunyta szemmel élvezte a muzsikát, megcsodálhatta Hollerung elegáns és aktív (mondhatni: charme-os) irányítását.

*

Különleges zenei kirándulásnak ígérték a Budapest Kongresszusi Központban május 26-án rendezett koncert, mely a Bartók Rádió élő-egyenes közvetítése jóvoltából további jelentős hallgatósághoz jutott el. Herbie Hancock és kvartettje (partnerei: Lionel Loueke – gitár, Dave Carpenter – bőgő, Richie Barshay – dob, ütőhangszerek) a Gershwin's World album európai turnéja keretében jutott el fővárosunkba. A turné korábbi (prágai, bécsi) állomásaihoz hasonlóan, itt is a közszolgálati rádió zenekarával lépett fel. A program nagyzenekari hangszerelése

az eredetileg producerként tevékenykedő Robert Sadin munkája, aki az est karmestereként lépett fel.

A **Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara** – mint zenekaraink legtöbbször – vállalkozó kedvű; nem idegenkedik (talán nem is tehetné!) a könnyebb műfajoktól – kiváltképp akkor, amikor jelenlegi vezető karmestere, Kovács László lelkes jazz-rajongó; ráadásul világnagysággal együttműködni minden bizonnyal inspiráló lehet (még akkor is, ha ez – mint ezúttal is – az asszisztálás szerepére korlátozódik).

Nem lehet panasz a műsorvezető Pocsai Krisztinára, aki mindenféle szórólappot helyettesítően, lényeges információkkal látta el a hallgatókat. Elmondása alapján logikusan felépítettnek tűnt a műsor, bár a Bach-tételek átírata hangzásra erőltetetten kapcsolódott a folytatáshoz, tehát műsorra tűzése protokollárisnak tűnt. A főszereplő a továbbiakban sem annyira Gershwin zenéje lett, hanem, mint várható volt, Hancock. Ezúttal nem kétséges, hogy nem a *mit*, hanem a *kit* (és ebből adódóan a nem kétséges *hogyan*) jelentette a központi kérdést.

De most mégse a szó legnemesebb értelmében vett sztárral foglalkozunk! Furcsa volt ilyen szituációban *lát*ni a zenekart. A rádiózenekar, mint olyan, sajátos műfaj. Olyan tagjai vannak, akiknek tevékenysége nem merül ki a pódiumszerelésben, hanem számukra hasonlóképp természetes közeg a stúdió, a hangfelvételek világa. Tudnak tehát alkalmazkodni bármilyen körülményekhez, s nem jönnek zavarba olyankor sem, ha speciális feladatokat kapnak. Hasonlóképp, hozzászoktak a legkülönbözőbb stílusú vendégkarmesterekhez – tehát, ha kell, empátiával próbálnak együttműködni a szokatlan stílusú dirigensekkel. Sadin látványos a pódiumon; leginkább a megszólaló muzsikával törődik, amit gesztusaival illusztrál, s amelynek annyira a hatása alá kerül, hogy nem zavartatja magát attól, hogy kong a dobogó, képes egész tételrészleteket végigdobogni. Valószínűleg olyan játékosokat is fanatizálna, akik érzelmileg indifferensen közelítenének e zenéhez.

Szívesen „csillogtak” a Rádiózenekar részfúvósai; a tutti-állások úgy szóltak, mintha ilyen repertoáron nőttek volna fel! Lám, milyen rejtett, ritkán kiaknázható „többletei” is vannak a Rádiózenekarnak! A vonósoknak kevesebb (és kevésbé há-

lás) feladat jutott, amit korrektül oldottak meg (a főpróbán részt vevő Maloschik Róbert már előre megköszönte e műsor „betanulását”). A kvartett számait és Hancock szólóit a zenekari játékosok úgy hallgathatták, mint közönség a pódium-ülésen. Ritka lehetőség, hogy számukra szervezett zenehallgatásra kerüljön sor! A minőséget azonban méltányolták, látha-

tóan élvezettel hallgatták. (Ilyenkor talán ünneprontás arra gondolni: nem luxus-e művészeinkre ilyen feladatot bízni...)

A közönség egy része nem vette komolyan a 19 órás kezdést – nem volt irigylésre méltó Maloschik Róbert helyzete, aki nem tehetett mást: fanyar humorral helyzetjelentést adott a rádiókészülékek-nél ülők tájékoztatására.

Szerencsére a szünet után a folytatás nem jelentett újabb problémát; a műsor azonban így is jól elhúzódott. Ilyenkor azonban repül az idő, mintha megszűnne az időérzés – mindenesetre, hosszúra nyúlt a „szolgálat” a zenekarnak. A Hancock-rajongók azonban valószínűleg még maradtak volna...

Fittler Katalin

Könyvkritika

Úgy pontos a címlap szövege, ahogy van. **VENDÉGSÉGBEN** – no, nem Kocsis Zoltánál, mert kicsit másról (többről-általánosabbról van szó). Szeretném remélni, hogy a nagyközönség számára érdekes, ám a szakmabeli számára is tanulságos kötetek első feckéjeként, sorozattá válik. Nyarat csinálhatna...

Kocsis Zoltán (kiírva és fotón), mint centrális figura, alatta pedig a készítőik:

Szöveg: Fáy Miklós, Kép: Gordon Eszter, **KORONA KIADÓ**. Nekik több szinten tartozunk köszönettel: az ötletért Fáy-nak, mindannyiuknak a színvonalas kivitelben történő megvalósításért – s nem utolsósorban azért, ami idő-energia, szervezés és hasonló, utólag észrevehetetlen munka szükségeltett a szép kivitelű, csaknem hibátlan könyv megjelenéséig.

A könyvvel kapcsolatban kulcsfontosságú a szerepe a – Lessing kifejezésével élve – „termékeny pillanat”-nak (köznapi fordulattal: minden „összejött”).

Kellett ehhez olyan író-ember, akinek nemcsak ötlete támad, hanem képes annyira és olyan szervező-munkára, melynek eredményeképp elképzelése megvalósulhat.

Mert ez akkor sem egyszerű, ha nyilvánvaló, hogy a vállalkozásban nincs kockázat. Fáy rendkívüli olvasottságnak örvend (olvassa őt boldog és boldogtalan, drukker és ellendrukker, a kibicekről nem is beszélve) – tehát a könyvet remélhetőleg viszik, mint a cukrot. Ugyanakkor növeli presztízsét, hogy elérte: Kocsis „kötélnek állt”. Akinek szintén nem volt kockázata, a rendkívüli PR csak a javára válhat. Eközben – és itt van a projekt legnagyobb haszna – észrevétlenül elérte, hogy Fáy zenész- és zenekarközelbe kerüljön, tehát olyan közegeket ismerhessen meg, melyek idegenek maradtak számára a hangfelvételek hallgatása során. S valóban, a könyv olvasásakor kiderül: olyan

élményekhez jutott, melyeknek köszönhetően óhatatlanul másként fogja látni/értékelni a művészi teljesítményeket. Megtanult valamit, ami egyébként aligha tanítható: az empátiát. Bővült az eszköztára: a továbbiakban már nem kényszerűen lesz értetlen-közönyös kívülálló. Az „anyaggyűjtés” ideje irigylésre méltó tapasztalatszerzés élményeivel gazdagította, s miközben tudatában lehetett kivételezett helyzetének, felelősségteljes selektálásra kényszerült. Azáltal, hogy mi került a könyvbe, ő vizsgálja. A végeredmény kettős számadás: részben azt mutatja, ő mit tartott érdekesnek-fontosnak, másrészt az egész anyag ismerete nélkül is bírálható, amit olvasóinak kínál. (A legtoleránsabb reagálás az elnéző mosoly, amikor próbáról tudósítva ilyesmit tesz közzé: „Toradze ledobja átizzadt teniszingét, megszellőzteti szőrös pocakját, nem göröcsös lelkialkat” – 109. oldal – ez utóbbi órála is elmondható!) Pszichológus messzemenő következtetést vonhatna le abból, hogy Fáy előszeretettel foglalkozik a rosszul-öltözöttséggel csakúgy, mint a testi adottságokkal – a mindenevő olvasó csakhamar átsiklik ezeken a megjegyzéseken (pláne, ha látta már Fáy-t vasalt/vasalatlan tiszta és kétes tisztaságú ingben/pólóban olyan koncerten, ahova nem véletlenül cseppent, hanem tervezetten jött el...). Érdemesebb észrevenni a mind újabb szempontjait, ahogyan figyelme előterébe kerülnek az úti fáradalmak, az energiát őrölő félre- és átszervezések, olyan „emberi” környezeti ártalmak, amelyek esetenként indokoltan mehetnek a művészi teljesítmény rovására.

Fáy szerepe korántsem korlátozódik a tanú dokumentáló szerepére. Kocsis megismertetésének további módjait kínálja megannyi riport-félével; beszélgetésekkel, amelyeket interjú formájában jegyez le vagy kivonatolva. Ami viszont uni-

kum-számba megy: sikerült rávennie Kocsisra, hogy olyan körútjain, amelyekre nem kíséri el, készítsen rendszeresen feljegyzéseket. Ezek kezdetben tárgy- és ténytiszta fogottak, majd Kocsis mindinkább ráértett ennek a közlésmódnak az ízére, s ekkor már hangulatos olvasmányokkal örvendeztetni meg olvasóit.

Változatos tehát a kötet, melynek lapjain különböző minőségben mutatkozik meg Kocsis: zongoraművészként, karmesterként és zeneszerzőként – s nem utolsósorban magánemberként (akiről lehetetlen nem észrevenni, hogy mennyire komolyan veszi a művészeti vezetés kérdését!). Más-más megvilágításba kerül, amihez azonban nem fér kétség, az valamiféle *őszinteség*.

Nincsenek megszépítő retusok, viszont vannak direkt rákérdések (nem vitás, van elhallgatás is – de „így kerek a világ”), s az olvasó azon veszi észre magát, hogy e bepillantásoknak köszönhetően belátóbb, ha úgy tetszik: megértőbb Kocsis extravaganciáját illetően is. (Mert aki a sokoldalú muzsikusra kíváncsi, az azért jobban teszi, ha továbbra is koncertjeit és felvételeit hallgatja.)

Elérte tehát hatását a szubjektív napló – kíváncsian, sőt, kíváncsiskodva olvassuk, jó lelkiismerettel, hiszen nem követünk el indiszkréciót (nem mi követünk el indiszkréciót), miközben olyan illúziója támad az embernek, hogy személyes ismeretségi körbe került egy hírességgel (aki ráadásul zenei életünk meghatározó jelentőségű alakja). A kapott színes-változatos „nyersanyag” segítségével ki-ki módosíthatja a Kocsisról kialakított képét. Kocsis rokoni és baráti körének, egykori növényékeinek és zenekari játékosainak pedig különlegesség annak regisztrálása, hogy mi az, ami egy év intenzív kapcsolat során megörökítésre méltónak találtatott belőle.

Fittler Katalin